

MARIAN KORCZAK

Wąglik w województwie krakowskim w latach 1945 — 1960

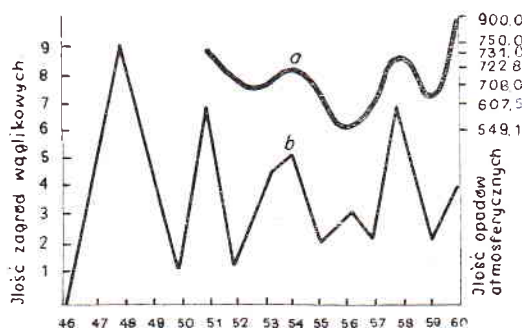
Z Katedry Zoohigieny WSR we Wrocławiu
Kierownik: prof. dr MIECZYSLAW CENA

Wąglik jest jedną z najdawniej znanych zaraźliwych chorób zwierzęcych, występujących enzootycznie zwykle na tych samych terenach. Od dawna zauważono związek tej epizootii z ukształtowaniem się terenu i rodzajem gleby oraz jej stosunkami hydrograficznymi, a nadto z czynnikami klimatycznymi, wywierającymi szczególnie silny wpływ na głębę i jej bilans wodny. Istnieje też ściśle powiązanie czynników biotycznych, stanowiących źródło zarazy, z podłożem edaficznym.

Związki pomiędzy środowiskiem a przebiegiem pryszczycy i n.z.k. na obszarze Polski opracowali Krauss i Cena (3, 4). Niniejsza praca przedstawia korelację między czynnikami edaficznymi i klimatycznymi, a przebiegiem epizootii wąglika w ciągu 15 lat w woj. krakowskim. W tym okresie stwierdzono go w 13 powiatach, 58 zagrodach u 54 krów i 4 koni, 61 zwierząt futerkowych i 2 osób. Nasilenie zarazy w poszczególnych latach przedstawia tablica 1.

Rozmieszczenie miejscowości ze stacjonarnym przebiegiem wąglika przedstawione jest na załączonej mapce i wykazuje wyraźne ich skupienie, związane z jakością gleby i przebiegiem dróg wodnych. Obok grupują się powiaty, na które wąglik był sporadycznie, zwykle jednorazowo zawlekany, oraz powiaty całkowicie wolne od tej zarazy.

WYKRES · a./krzywej opadów atmosferycznych 1951-1960 r.
b./krzywej przebiegu wąglika 1946-1960 r.

Tab. 1. Przebieg wąglika w latach 1945—1960

R o k	Ilość zapowietrzonych			Ilość zwierząt	
	powiatów	miejscowości	zagrod	chorych	padłych i dobitych
1945—1946					
1947	3	5	6	6	6
1948	5	7	9	10	10
1949	4	5	5	5	5
1950	1	1	1	1	1
1951	6	7	7	7	7
1952	1	1	1	1	1
1953	4	4	4	4	4
1954	4	5	5	5	5
1955	2	2	2	2	2
1956	3	3	3	3	3
1957	2	2	2	2	2
1958	4	7	7	22	22
1959	2	2	2	2	2
1960	2	3	4	49	50

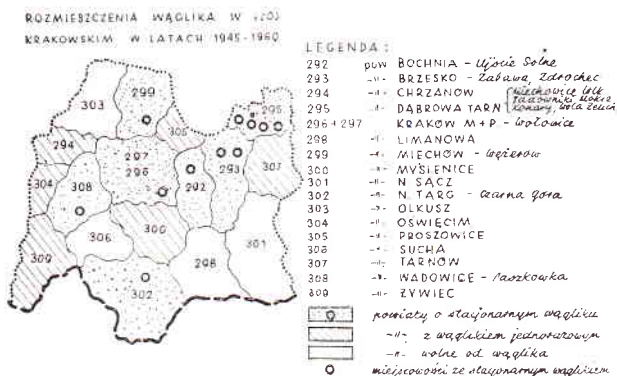
Gleby okolic enzotii wąglika, według Dobrzańskiego, Malickiego (2) i Strzemskiego (6) były przeważnie podmokłe lub moczarowate, najczęściej mady i lessy, położone na terenie płaskim w pobliżu rzek, strumieni, potoków i stawów, wylewających podczas powodzi, spowodowanych roztopami wiosennymi lub ulewnymi deszczami. Warunki beztlenowe tych gleb sprzyjały przetrwaniu zarodników wąglika, wydobywanych na powierzchnię wskutek erozji wodnej.

W latach, obfitujących w opady atmosferyczne, występowały wylewy rzek: Wisły, Dunajca, Raby, Soły, Skawy, Śreniawy oraz strumieni, wskutek czego podnosił się poziom wód zaskórnych. Stąd widać na załączonym wykresie wyraźną zbieżność pomiędzy nasileniem wąglika i przebiegiem krzywej opadów atmosferycznych.

Ten dominujący wpływ czynników abiotycznych: edaficznych i klimatycznych, zaznaczył się również w wyraźnej sezonowości przebiegu wąglika. Tablica 2 przedstawia w ujęciu procentowym występowanie wąglika w poszczególnych miesiącach i porach roku. Najczęściej

Tab. 2. Występowanie wąglika miesiącami, porami roku, w % ujęciu: 1946—1960

Kwartał	I	13,8 %			II	25,8 %			III	27,6 %			IV	32,8 %			Razem
Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII					
Ilość przypadków wąglika	3	1	4	5	7	3	5	7	4	5	10	4	58				

Tab. 3. Ochronne szczepienia p/wąglikowi w 1951—1960 r.

R o k	Zaszczepiono przeciw węglikowi		
	koni	bydła	owiec
1951	210	620	503
1952	125	314	—
1953	127	299	—
1954	114	271	—
1955	114	519	—
1956	94	362	13
1957	94	362	13
1958	110	285	28
1959	356	1853	14
1960	422	1844	27

stwierdzano węglik w listopadzie oraz w sezonie letnio-jesiennym, najmniej zaś w miesiącach zimowych, w okresie zamrznięcia gleby.

Poważny wpływ na rozprzestrzenianie się węgliku miały czynniki biotyczne, a szczególnie działalność człowieka. Zakopywanie padliny na dzikich grzebowiskach, odpływy z garbarń i zakładów przerobu zwłok zwierzęcych, mogły stanowić potencjalne źródło zarazy. Na trzech fermach zwierząt futerkowych wybuchł węglik wskutek podania zwierzętom mięsa ze zwłok zwierząt, chorych na węglik i zabitych w agonii. W jednym przypadku długotrwały spór pomiędzy sąsiadami o wykopanie skóry zwierzęcia padłego na węglik został rozstrzygnięty przez WZHW dzięki wyosobnieniu laseczek węgliku z włosów pozostałych na drzewie, na którym suszyła się wykopana skóra.

Na przebieg węgliku i jego opanowanie poważny wpływ miała również akcja zapobiegawcza, polegająca na melioracji podmokłych terenów oraz na przeprowadzaniu corocznych szczepień w miejscowościach, w których zanotowano stacjonarne występowanie węgliku. Tablica 3 przedstawia przebieg tych szczepień ochronnych.

Podsumowując korelacje poszczególnych czynników można stwierdzić, że występowanie węgliku na terenie woj. krakowskiego w omawianym okresie było ściśle związane z czynnikami środowiskowymi. Węglik występował z reguły w miejscowościach o glebach

wilgotnych, w terenie płaskim, podmokłym, leżących w pobliżu rzek, strumyków, potoków. Na glebach twardych, zbitych, iłowatych, gliniastych, wapiennych — węglik nie notowano. Zwiększone opady atmosferyczne w poszczególnych latach, porach roku oraz powodzie sprzyjały częstotliwości występowania węgliku. Niebezpiecznymi źródłami zarazy węgliku były: porzucona padlina, niezabezpieczone grzebowiska, ew. brak grzebowisk, ścieki z garbarń, punkty zbiórki padliny, magazyny mięsa właścicieli zwierząt futerkowych. Korzystny wpływ na zmniejszenie się ilości przypadków węgliku wywarły ochronne szczepienia oraz osuszanie miejscowości podmokłych.

Piśmiennictwo

1. Biuletyn zaraźliwych chorób zwierzęcych woj. krakowskiego.
2. Dobrzański B., Malicki M.: Mapa gleboznawcza woj. krakowskiego. Annales Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, t. 4, r. 1958.
3. Krauss St., Cena M.: Drogi szerzenia się przyszczy w Polsce na tle środowiska. Med. Wet. nr 4/5, r. 1954.
4. Krauss St., Cena M.: Przebieg i rozprzestrzenienie się zakaźnej niedokrwiłości koni w Polsce. Med. Wet. nr 2, r. 1955.
5. Państwowy Instytut Meteorologiczny Kraków — Wyciąg z Książ Zestawienia Opadów Atmosferycznych woj. krakowskiego 1951—1960.
6. Strzeński J.: Gleby woj. krakowskiego. Roczniki Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej, t. 26, r. 1954.

Adres autora: Marian Korczak, Kraków, ul. Brodowicza 13.

ANTONI DZIAŁA

Wpływ odczynu tuberkulinowego na wynik odczynu hemolitycznego u bydła zakażonego gruźlicą

Z Katedry Epizootiologii Wydziału Wet. SGGW w Warszawie
Kierownik: prof. dr ABDON STRYSZAK

Szereg autorów zajmujących się wpływem odczynu tuberkulinowego na odczyn hemaglutynacyjny podaje różne wyniki. Między innymi Witmer i Rabe (3, 4, 5) wykazali pięciokrotne podniesienie się miana hemaglutynacyjnego po wstrzyknięciu śródskórnym tuberkuliny. Przeciwnie wyniki otrzymał Keer (1), który podaje, że ilość tuberkuliny używana do odczynów alergicznych nie wpływa na poziom hemaglutynin w

ustroju. Kudejko i Łazuga (2) wykazali zmniejszenie się miana.

Celem pracy było stwierdzenie, czy i ewentualnie w jakim stopniu tuberkulina w ilości 0,2 ml użyta do próby tuberkulinowej śródskórnej wpływa na wysokość miana hemolitycznego u bydła zakażonego gruźlicą. Wyjaśnienie powyższego wiąże się bowiem z możliwością pobierania krwi od zwierząt podejrzanych o gruźlicę w dniu odczytania wyniku tuberkulinizacji.